

Provincie Overijssel

Luttenbergstraat 2
Postbus 10078
8000 GB Zwolle
Telefoon 038 499 88 99
Fax 088 11 88 671
overijssel.nl
postbus@overijssel.nl

KvK 51048329
IBAN NL45 RABO 0397 3411 21

Inlichtingen bij

Zaaknummer 6002344

Stichting Wetland Wonen Groep

Postbus 18
8325 ZG VOLLENHOVE

Datum	Kenmerk	Bijlagen	Uw brief	Uw kenmerk
22-12-2020	2020/0304603	4	8 oktober 2020	-

Onderwerp: Ontheffing Wet natuurbescherming

Geachte

De van het adviesbureau Ecogroen BV heeft, namens uw organisatie, een aanvraag om een ontheffing op grond van de Wet natuurbescherming – onderdeel soorten¹ (verder Wnb - soorten) bij ons ingediend. Deze hebben wij op 8 oktober 2020² ontvangen. De aanvraag is gedaan vanwege de sloop van 19 woningen en vervangende nieuwbouw aan de Van Isselmudenstraat 24-38 (even), Bonkenhaveweg 8-12 (even) en Monnikenweg 23-37 (oneven) in Sint Jansklooster. In deze brief geven wij ons besluit weer.

Besluit

Wij besluiten u een ontheffing³ te verlenen van verbodsbepalingen voor een soort van de Vogelrichtlijn en een soort van de Habitatrichtlijn. In het bijzonder gaat het om het verbod om nesten en rustplaatsen van de huiszwaluw opzettelijk te vernielen of te beschadigen of nesten weg te nemen⁴ en om voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de ruige dwergvleermuis te beschadigen of te vernielen⁵.

Deze ontheffing heeft betrekking op de sloop van 19 woningen en vervangende nieuwbouw, Van Isselmudenstraat 24-38 (even), Bonkenhaveweg 8-12 (even) en Monnikenweg 23-37 (oneven) in Sint Jansklooster.

Wij verlenen u geen ontheffing van de verboden om de huiszwaluw en de ruige dwergvleermuis opzettelijk te (ver)storen. Dit omdat u voldoende voorzorgsmaatregelen neemt om het opzettelijk (ver)storen van deze soorten te voorkomen en daarmee overtreedt u de verbodsbepalingen uit artikel 3.1, vierde lid, en artikel 3.5, tweede lid, van de Wet natuurbescherming niet.

Deze ontheffing treedt in werking op 1 januari 2021 en is geldig tot en met 31 december 2028. Wij hebben de termijn ambtshalve verlengd zodat de vereiste monitoring kan worden uitgevoerd en gerapporteerd.

¹ In het kader van art. 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid Wnb

² EDO-kenmerk 2020/0278850

³ Op basis van art. 3.3, eerste lid en 3.8, eerste lid Wnb

⁴ Art. 3.1, tweede lid Wnb

⁵ Art. 3.5, vierde lid Wnb

Verder besluiten wij dat de volgende stukken/delen van de aanvraag onderdeel uitmaken van de ontheffing, voor zover niet in strijd met de voorschriften zoals weergegeven in bijlage 1.

- De aanvraag van 8 oktober 2020 en het bijbehorende stuk te weten:
- Ecogroen, 8 oktober 2020. Activiteitenplan sloop woningen Sint Jansklooster. Project 20-039.

De motivering voor ons besluit is in bijlage 2 (overwegingen), behorende bij dit besluit, weergegeven.

Voorschriften

Aan ons besluit verbinden wij voorschriften. Deze zijn in bijlage 1 weergegeven.

Bezwaar

Als u het niet eens bent met dit besluit om ontheffing te verlenen kunt u bezwaar maken. Op pagina 3 wordt toegelicht hoe u dit kunt doen.

Leges

U bent voor het in behandeling nemen van uw aanvraag leges verschuldigd⁶.

De verschuldigde leges zijn:

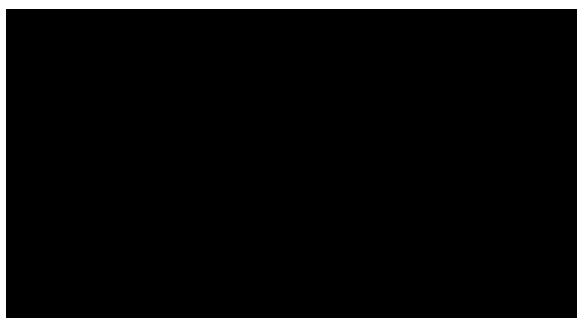
Artikel Code	Artikel omschrijving	Leges bedrag
7.6.2	WNB aanvraag ontheffing art.3.3, 3.8 en 3.10 soortenbescherming infrastructureel werk, ruimtelijke ingrepen	€ 3.025,00
Totaal leges		€ 3.025,00

Voor betaling van dit bedrag ontvangt u een factuur. Op deze factuur staat tevens vermeld hoe u eventueel bezwaar kunt aantekenen tegen de hoogte van het legesbedrag en de gehanteerde grondslagen.

Vragen

Heeft u vragen? Belt u dan met [REDACTED] te bereiken tijdens kantooruren op nummer 038 499 [REDACTED]. Schrijft u ons een brief of e-mail? Behandel dan één onderwerp per brief of e-mail. Wilt u ook het zaaknummer Z-HZ_WNB-2020-003701 vermelden? Op die manier kunnen wij sneller op uw vraag of opmerking reageren.

Met vriendelijke groet,
Namens Gedeputeerde Staten van Overijssel,

Bijlagen:

Bijlage 1	Voorschriften
Bijlage 2	Overwegingen bij het besluit
Bijlage 3	Locaties verblijfplaatsen huiszwaluw en ruige dwergvleermuis
Bijlage 4	Ontwerp en mogelijke locaties vervangende verblijfplaatsen huiszwaluw

Afschriften

⁶ Belastingverordening Overijssel

Een afschrift van dit besluit is tevens verzonden aan:

- Burgemeester en wethouders van gemeente Steenwijkerland;
- Ecogroen BV, [REDACTED]

Als u het niet eens bent met dit besluit kunt u bezwaar maken, als u belanghebbende bent.

Stuurt u dan een bezwaarschrift aan ons. Wij controleren dan of wij een juist besluit hebben genomen.

Uw bezwaarschrift is een brief die aan een aantal eisen moet voldoen.

De wet stelt eisen aan uw bezwaarschrift. Die eisen zijn:

1. U zegt met welk besluit u het niet eens bent. Dit doet u door in uw bezwaarschrift het kenmerk te vermelden dat op onze brief staat.
2. U zegt waarom u het niet eens bent met dit besluit.
3. U zet uw naam, adres, handtekening en de datum op uw bezwaarschrift.
4. U verstuurt het bezwaarschrift op tijd. Op onze brief staat een verzenddatum. U stuurt ons binnen zes weken na die datum uw bezwaarschrift.

Uw bezwaarschrift kunt u op 3 manieren aan ons versturen.

1. Met de post naar: Gedeputeerde Staten van Overijssel, Team Juridische zaken, Postbus 10078, 8000 GB Zwolle.
2. Via internet. U gebruikt daarvoor ons digitale bezwaarformulier. U vindt het formulier via <https://forms.overijssel.nl/bezwaar-klacht/bezwaar-beslissing/>.
3. Met een faxbericht. Het faxnummer van het team Juridische Zaken is: 088 - 118 86 73.

Wat als u niet kunt wachten tot er een nieuw besluit is genomen?

Ook als u bezwaar maakt treedt dit besluit gewoon in werking. Dat kan vervelende gevolgen voor u hebben. U kunt de rechtbank dan vragen een voorlopige beslissing te nemen, door een zogeheten 'voorlopige voorziening' aan te vragen. Dit is een aparte procedure die loopt naast de door u gestarte bezwaarprocedure. Voor de behandeling van uw verzoek om een voorlopige voorziening betaalt u een bedrag. De rechter kan beslissen dat wij dat bedrag aan u moeten vergoeden. Voor informatie over het indienen van een verzoek belt u met de Rechtbank Overijssel: 088 – 361 55 55.

BIJLAGE 1 – VOORSCHRIFTEN BIJ HET BESLUIT

Informatie die van belang is bij melden of contact met bevoegd gezag

Geeft u in de e-mail (meldpunt@overijssel.nl) naar ons of in een telefoongesprek (038 499 88 99) altijd aan dat het gaat om de Wet natuurbescherming – soortenbescherming, de naam van het project en ons kenmerk van dit besluit (2020/0304603). Daarmee is direct duidelijk voor welk deel van de organisatie de melding of uw verzoek tot contact bestemd is.

Aan deze ontheffing zijn de volgende voorschriften verbonden:

Algemeen

1. Deze ontheffing is alleen geldig voor (medewerkers van) de ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers of in opdracht van de ontheffinghouder handelende (rechts-)personen. De ontheffinghouder of haar rechtsopvolgers blijven daarbij verantwoordelijk en aansprakelijk voor de juiste naleving van deze ontheffing.
2. Minimaal zeven werkdagen voor aanvang van de werkzaamheden informeert u ons over de startdatum door een e-mail te sturen naar meldpunt@overijssel.nl. Geeft u bij de melding aan:
 - de contactpersoon ter plaatse, inclusief het 06-telefoonnummer van de contactpersoon;
 - de naam van de begeleidend ecologisch deskundige⁷, inclusief het 06-telefoonnummer van deze persoon;
 - het adres waar de werkzaamheden worden uitgevoerd;
 - het kenmerk van deze beschikking (2020/0304603).Wanneer contactgegevens wijzigen, informeert u ons hierover.
3. De ontheffinghouder neemt direct contact op met het Overijssel Loket, telefoonnummer 038 499 88 99 als bij het uitvoeren van de werkzaamheden van het project andere beschermde soorten dan de genoemde worden aangetroffen. Als het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen niet mogelijk is moet u de activiteiten direct staken. De effecten van de activiteiten voor de aangetroffen soort moet de ontheffinghouder in beeld brengen en doorgeven. Daarbij moeten ook de maatregelen worden meegenomen die nodig zijn om overtreding van verbodsbepalingen te voorkomen. Alleen na toestemming van de provincie mag het werk worden hervat.
4. Als de ontheffinghouder het voornemen heeft af te wijken van de uitvoeringsperiode, de voorgeschreven middelen of van de voorgenomen handelingen als weergegeven in de aanvraag, dan dient hij dit - voorafgaand aan de voorgenomen wijzigingen - ter goedkeuring voor te leggen aan de provincie. Dit is nodig omdat voor deze wijzigingen opnieuw de effecten op de betrokken soorten beoordeeld moet worden. Alleen na schriftelijke toestemming van de provincie is de voorgenomen afwijking toegestaan. Neem hiervoor contact op met het bevoegd gezag via een e-mail naar meldpunt@overijssel.nl.

⁷ De provincie Overijssel verstaat onder een ecologisch deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soort specifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- ^{op} HBO, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie en/of
- ^{op} HBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Wet natuurbescherming, soorten herkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten en/of
- ^{als} ecoloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aan gesloten bij het Netwerk Groene Bureaus en/of
- ^{zich} aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- ^{zich} aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of bescherming.

Huiszwaluw

5. Bij de uitvoering van de sloopwerkzaamheden en/of ongeschikt maken wordt rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de huiszwaluw. De kwetsbare voortplantingsperiode van de huiszwaluw loopt van 15 april tot en met 15 oktober. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze kwetsbare perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode wordt beoordeeld door een ecologisch deskundige op het gebied van de huiszwaluw.
6. U werkt, samen met andere betrokkenen, een plan uit om de bewustwording over huiszwaluw in Sint Jansklooster te verbeteren. Het doel is de bestaande nestmogelijkheden van huiszwaluw te kunnen beschermen. Hierin kunnen voorlichting en het faciliteren van middelen zoals kunstnesten en poeplanken een rol spelen. Voor 1 april 2021 stuurt u ons dit plan ter goedkeuring toe.
7. Voor aanvang van het broedseizoen van 2021 worden vier permanente huiszwaluwtilen geplaatst met plaats voor 45 nestplaatsen per til. De huiszwaluwtilen hebben zes kanten met ieder twee niveaus onder een overstek. De til is gemaakt van ruw materiaal waaraan zelfgebouwde nesten goed hechten. Aan de til worden enkele kunstnesten geplaatst om huiszwaluw te lokken. De huiszwaluwtilen zijn circa 2,34 meter breed en worden geplaatst op palen van circa 6 meter hoog, volgens de uitgangspunten voor huiszwaluwtilen zoals beschreven door Vogelbescherming Nederland. Twee tilen worden in de directe omgeving van het projectgebied (<100 meter) gerealiseerd. De andere twee tilen worden op een geschikte locatie in Sint Jansklooster geplaatst. De exacte locaties worden nader bepaald in overleg met de gemeente, Wetland Wonen en de ecologisch deskundige. In bijlage 4 van deze ontheffing zijn het ontwerp en potentiële locaties weergegeven.
8. U monitort het gebruik van de tilen in relatie tot de populatie van huiszwaluwen in Sint Jansklooster over een periode van zes jaar. De monitoring bestaat uit tellen van de nesten tussen 15 juli en 15 augustus. Bij de monitoring wordt aangegeven in welke aantallen huiszwaluwen gebruik maken van huiszwaluwtilen en de woningen in Sint Jansklooster. De monitoring wordt door een ecologisch deskundige op het gebied van de huiszwaluw uitgevoerd.
9. Jaarlijks voor 1 december (eerste maal in 2021) stuurt u ons ter goedkeuring een rapportage over de uitgevoerde monitoring. Hierin geeft u de resultaten van het afgelopen jaar weer. Indien uit de monitoring blijkt dat de permanente voorzieningen niet (al) de door de werkzaamheden aangetaste functie van de huiszwaluw heeft overgenomen, geeft u aan welke maatregelen nodig zijn om de effectiviteit te verbeteren. Daarnaast voegt u een plan van aanpak toe waarin is weergegeven binnen welke termijn deze aanpassingen worden gerealiseerd. Wij kunnen aanvullende maatregelen opleggen, indien uit de resultaten blijkt dat de huiszwaluw geen of onvoldoende gebruik maakt van de permanente voorzieningen. Aanvullende maatregelen kunnen bestaan uit extra voorzieningen of interne of externe aanpassingen aan deze permanente voorzieningen. Dit is afhankelijk van de resultaten van de monitoring. Als de resultaten van de monitoring daar aanleiding voor geven, kunt u in het jaarlijks verslag ook een verzoek doen de monitoring te beëindigen.

Ruige dwergvleermuis

10. Bij de uitvoering van de sloopwerkzaamheden en het ongeschikt maken wordt rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de ruige dwergvleermuis. De kwetsbare perioden voor de ruige dwergvleermuis wordt gevormd door de overwinteringsperiode van 1 november tot 1 april. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze kwetsbare perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode wordt beoordeeld door een ecologisch deskundige op het gebied van de ruige dwergvleermuis. Afwijkingen worden onderbouwd in het ecologisch logboek.

11. De bebouwing wordt tussen 1 april en 15 april ongeschikt gemaakt voor vleermuizen. Dit wordt gedaan door gebruik te maken van exclusion flaps (en de overige openingen dicht te maken met rugvulling). Minimaal drie dagen (met geschikte vliegomstandigheden voor vleermuizen; avondtemperaturen boven 10 graden Celsius, weinig wind, maximaal motregen) na het ongeschikt maken moet een controle worden uitgevoerd met behulp van een batdetector. Deze controle moet uitgevoerd worden door de ecologisch deskundige. Indien alsnog verblijfplaatsen van vleermuizen worden aangetroffen, dan moeten extra maatregelen getroffen worden om de verblijfplaatsen verder ongeschikt te maken. Deze procedure dient herhaald te worden totdat geen verblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis meer waargenomen worden. De werkzaamheden mogen pas starten als uit de controle blijkt dat er geen vleermuizen meer aanwezig zijn in de bebouwing.
12. In de directe omgeving (<200 meter) van de huidige vleermuisverblijfplaatsen worden 22 tijdelijke vervangende verblijfplaatsen voor ruige dwergvleermuis gerealiseerd in de vorm van opbouwkasten (Vivara, model Beaumaris Maxi of vergelijkbaar) opgehangen. Bij de plaatsing van de kasten wordt gehandeld volgens de uitgangspunten voor plaatsing zoals weergegeven in het kennisdocument ruige dwergvleermuis (pagina 23-24). Deze kasten worden zo snel mogelijk gerealiseerd maar uiterlijk voor 1 april 2021 (1 maand voorafgaand aan de sloop). De locaties en de onderbouwing van de afweging van deze locaties worden in het ecologisch logboek opgenomen.

Vervangende verblijfplaatsen in nieuwbouw

13. In de te realiseren nieuwbouw wordt natuurinclusief gewerkt, waarin aandacht is voor het realiseren van vervangende verblijfplaatsen voor huiszwaluw en de ruige dwergvleermuis. U geeft aan dat de mogelijkheden mede afhankelijk zijn van het ontwerp, het bestemmingsplan en de welstandscommissie. Dakoverstekken kunnen geschikt maken worden gemaakt voor huiszwaluw. Als blijvende vervangende voorziening voor ruige dwergvleermuis zijn 22 verblijfplaatsen noodzakelijk. Hiervoor kan een toegankelijke spouw worden ingezet of kan gewerkt worden met inbouwvoorzieningen. Tenminste 6 maanden voor aanvang van de bouw van de vervangende nieuwbouw, overlegt u ons een plan van aanpak waarin is uitgewerkt op welke wijze en waar de vervangende verblijfplaatsen in de nieuwbouw worden geïntegreerd. Het plan heeft onze goedkeuring. Vervolgens wordt de nieuwbouw overeenkomstig het goedgekeurde plan uitgevoerd.

Overige zaken

14. De werkzaamheden voert u uit in overeenstemming met bovengenoemde voorschriften en door of onder begeleiding van een ecologisch deskundige op het gebied van de huiszwaluw en de ruige dwergvleermuis.
15. U houdt een ecologisch logboek bij of laat dit bijhouden door bijvoorbeeld de ecologisch deskundige. Uit dit logboek blijkt aantoonbaar hoe en waarom uitvoering is gegeven aan de bovengenoemde voorschriften. Het gaat dan om het opnemen van gemaakte keuzen in het logboek, afschriften van de plannen en rapportage, resultaten van controle met de BAT detector, en dergelijke. Het ecologisch logboek is op de werklocatie aanwezig en wordt op verzoek van de handhaver aan hem/haar getoond.

BIJLAGE 2 - OVERWEGINGEN BIJ HET BESLUIT

In deze bijlage zijn de overwegingen bij het besluit opgenomen. Het besluit en de overwegingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. De overwegingen zijn als volgt opgebouwd:

A	BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER	9
A1	Bevoegdheid	9
A1.1	Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd	9
A2	Procedure	9
A2.1	Overeenstemming andere provincie	9
A2.2	Adviesverzoek aan gemeente	9
A2.3	Relevante overige besluiten	9
A3	Toetsingskader soorten	9
A3.1	Wettelijke regels	9
A3.2	Provinciaal beleid	10
A3.2.1	Jaarrond beschermde vogelnesten	10
B	WEERGAVE VAN DE FEITEN	11
B1	Aanvraag ontheffing beschermde soorten	11
B1.1	Omschrijving van het project / activiteiten	11
B1.2	Doel van het project	11
B1.3	Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd	12
B1.4	Periode	12
B1.5	Onderliggende documenten	12
B1.6	Aanvullende gegevens	12
C	TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN	12
C1	Inhoudelijke beoordeling	12
C1.1	Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek	13
C1.2	Effectbeoordeling, mitigatie en staat van instandhouding	13
C1.3	Beschrijving noodzaak ontheffing	15
C1.4	Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging	16
C1.5	Wettelijk belang van het project	16
C1.6	Toetsing aan overige vereisten	16
C1.7	Zorgplicht blijft altijd gelden	16
D	Slotconclusie	16

A BEVOEGDHEID, PROCEDURE EN TOETSINGSKADER

A1 Bevoegdheid

A1.1 Gedeputeerde Staten van Overijssel bevoegd

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op het grondgebied van Overijssel. De activiteiten vallen niet onder de uitzonderingen van de bevoegdheid, zoals weergegeven in het Besluit natuurbescherming⁸. In dat geval zijn Gedeputeerde Staten van provincie Overijssel bevoegd tot het nemen van besluiten op basis van de Wnb (art. 1.3, eerste lid).

Als de activiteiten ook gevolgen heeft voor populaties van soorten op het grondgebied van de aangrenzende provincie (Wnb, art. 1.3, derde lid) stemmen wij ons besluit af met gedeputeerde staten van die provincie.

A2 Procedure

De procedure voor het verlenen van de ontheffing is uitgevoerd in overeenstemming met hoofdstuk 5 van de Wnb. Daarbij zijn de relevante artikelen van de Algemene wet bestuursrecht van toepassing.

A2.1 Overeenstemming andere provincie

De aangevraagde activiteiten vinden plaats op ons grondgebied. De effecten van het project op beschermde soorten zijn beperkt tot ons grondgebied. Overeenstemming met een andere provincie is niet nodig.

A2.2 Adviesverzoek aan gemeente

Wij hebben de aanvraag naar het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Steenwijkerland gestuurd met het verzoek om advies. De gemeente is vier weken de gelegenheid geboden om te reageren.

A2.3 Relevante overige besluiten

Wij wijzen u erop, dat er ook andere besluiten nodig zijn voordat u de voorgenomen activiteiten uitvoert. Voor zover ons bekend gaat het om de volgende besluiten:

Naam wet en van toepassing zijnde artikel	Bevoegd bestuursorgaan en adres
Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, art. 2.1 en/of art. 2.2	Gemeente Steenwijkerland Postbus 162, 8330 AD Steenwijk

A3 Toetsingskader soorten

Een ontheffing kan worden verleend als aan verschillende kaders is voldaan. In deze paragraaf beschrijven we kort aan welke kaders wordt getoetst.

A3.1 Wettelijke regels

Een verzoek tot ontheffing wordt beoordeeld op basis van de regels, zoals deze zijn opgenomen in hoofdstuk 3, paragraaf 3.1, 3.2 en 3.3 van de Wet natuurbescherming. Bij ons oordeel houden we tevens rekening met het derde lid van artikel 1.10 Wnb.

Ook het Besluit natuurbescherming⁹ en (soms) de Regeling natuurbescherming¹⁰ zijn voor de toetsing relevant.

⁸ Art. 1.3, eerste lid Besluit natuurbescherming

⁹ Art. 3.9 Besluit natuurbescherming

¹⁰ Art. 3.22 Regeling natuurbescherming i.s.m. art. 3.25 Besluit natuurbescherming

A3.2 Provinciaal beleid

Naast de wettelijke regels hebben wij beleid opgesteld in onze Omgevingsvisie. De regels, die daaruit voortkomen, zijn vastgelegd in onze Omgevingsverordening Overijssel 2017 (hoofdstuk 7 Natuur). Hierin zijn onder andere regels met betrekking tot een vrijstelling van bepaalde soorten weergegeven.

In onze Beleidsregel Natuur Overijssel 2017¹¹ is vastgesteld dat wij kennisdocumenten soorten¹² (voorheen de soortenstandaarden) betrekken bij de afweging tot het verlenen van een ontheffing op basis van de artikelen 3.3, 3.8 en 3.10 van de Wnb.

A3.2.1 Jaarrond beschermde vogelnesten

Onder invloed van jurisprudentie heeft de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO) in 2009 lijsten opgesteld van de vogelsoorten, waarvan het nest jaarrond beschermd moet worden. Wij hebben deze lijsten van jaarrond beschermde nesten van vogels in 2017 beleidsarm overgenomen.

Inmiddels is gebleken dat deze landelijke lijsten niet volledig op onze provincie zijn toegespitst. Daarom hebben wij deze lijsten aangepast. Deze nieuwe lijsten zijn tot stand gekomen aan de hand van de meest recente trends en aantallen van broedvogels in Nederland en in Overijssel. Vervolgens is beoordeeld of de soorten in de juiste categorie waren ingedeeld om de soort aan te merken als soort met vast nest respectievelijk soort met jaarrond beschermd functioneel leefgebied.

Wij hebben 2 lijsten vastgesteld, namelijk:

1. Lijst Vogelsoorten met jaarrond beschermde nesten Overijssel.
2. Lijst vogelsoorten met jaarrond beschermd functioneel leefgebied Overijssel.

De nesten c.q. het ecologisch functionele leefgebied van de soorten op de lijsten zijn beschermd.

Bescherming nesten algemeen

Het nest van een vogel is de plaats of ruimte die een vogel gebruikt voor het leggen en het uitbroeden van de eieren en voor het grootbrengen van de jongen. Indien de soort nest-indicerend gedrag vertoont, zoals het baltsgedrag en het aanslepen van nestmateriaal tot het moment dat de jongen zelfstandig zijn, is het niet toegestaan het nest te verwijderen of de broedlocatie ongeschikt te maken. Het nest-indicerend gedrag is al onderdeel van het broeden.

Als het gaat om vogelsoorten, waarbij de jongen direct het nest verlaten (nestvlinders), is ook de ruime omgeving van het nest belangrijk. In de context van de Wnb valt onder nest zowel de inhoud als de ecologisch functionele omgeving onder het begrip nest. De omvang van de ecologisch functionele omgeving verschilt per vogelsoort. Het betreft de omgeving die nodig is om het broedsucces van de betreffende vogelsoort te garanderen. Onder de verbodsbepaling vallen alle activiteiten die het broedsucces negatief beïnvloeden of teniet doen. Ook situaties, die het nest op zich niet fysiek aantasten, kunnen onder de verbodsbepalingen vallen. Als er bijvoorbeeld sprake is van aantasting van de ecologisch functionele omgeving, waardoor de broedvogel zijn nestplek permanent verlaat.

De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat een nieuw nest te maken. Die vogels gebruiken hun nest niet als een vaste rust of verblijfplaats. De meeste nesten voor eenmalig gebruik genieten buiten het broedseizoen¹³ niet de bescherming van artikel 3.1 van de Wnb.

Jaarrond beschermd nest of leefgebied

Nesten van de huiswaluw zijn jaarrond beschermd. Voor deze soort geldt dat de specifieke voorwaarden voor het broeden en grootbrengen van de jongen niet overal aanwezig zijn. De broedplekken met het ecologisch functionele leefgebied van deze soorten genieten daarom ook buiten het broedseizoen bescherming. Op basis daarvan is bij het verwijderen van (oude) nesten van deze soort altijd een ontheffing nodig. Zonder ontheffing is er sprake van een overtreding van de verbodsbepalingen.

¹¹ Art. 4.2.1 Beleidsregel Natuur Overijssel 2017

¹² Te raadplegen via: <https://www.bij12.nl/onderwerpen/natuur-en-landschap/kennisdocumenten-soorten-ontheffingen-wet-natuurbescherming/>

¹³ Het broedseizoen start met nest-indicerend gedrag en eindigt als de jongen geen ouderzorg meer nodig hebben. De duur en periode van het broedseizoen verschilt per soort.

B WEERGAVE VAN DE FEITEN

B1 Aanvraag ontheffing beschermde soorten

B1.1 Omschrijving van het project / activiteiten

Woningstichting Wetland Wonen heeft het voornemen om 19 woningen in Sint Jansklooster te slopen. Het betreft de volgende woningen:

- Van Isselmudenstraat 24-38 (even)
- Bonkenhaveweg 8-12 (even)
- Monnikenweg 23-37 (oneven).

Figuur 1. Te slopen woningen in Sint Jansklooster

Deze woningen worden geheel gesloopt, vanaf maart-april 2021. Als vervanging worden nieuwe woningen op deze locatie gerealiseerd. Een concrete planning of ontwerp voor de nieuwbouw is nog niet gereed.

B1.2 Doel van het project

Het doel van het project is het verbeteren van de kwaliteit van de woningvoorraad. De woningen zijn in slechte staat en verouderd. Door de woningen te slopen en nieuwbouw van woningen uit te voeren, wordt de woningvoorraad verbeterd.

B1.3 Soorten waarvoor ontheffing wordt gevraagd

U vraagt ontheffing aan van de verbodsbepalingen en soorten, zoals opgenomen in tabel 1.

Tabel 1: soorten en verbodsbepalingen

Soort	verbodsbepaling		
	nesten, rustplaatsen en eieren opzettelijk vernielen of beschadigen ¹⁴	Opzettelijk verstoren ^{15, 16}	voortplantingsplaatsen of rustplaatsen te beschadigen of te vernielen ¹⁷
huiswaluw	x	x	
ruige dwergvleermuis		x	x

B1.4 Periode

De ontheffing wordt aangevraagd voor de periode van 1 januari 2021 tot en met 1 januari 2025.

B1.5 Onderliggende documenten

Voor de beoordeling van de aanvraag zijn de volgende documenten toegezonden:

- Ecogroen, 8 oktober 2020. Activiteitenplan sloop woningen Sint Jansklooster. Project 20-039.
- Find asbestinventarisatie. Oktober 2020. Asbestinventarisatie Monnikenweg 23-37, Bonkenhaveweg 8-12 en Van Isselmudenstraat 24-38 te Sint Jansklooster.
- Ondertekende machtiging 7 oktober 2020.

B1.6 Aanvullende gegevens

Wij hebben uw aanvraag op 8 oktober 2020 ontvangen. Op 18 november 2020 zijn aanvullende gegevens gevraagd. Deze gegevens zijn op 20 november 2020¹⁸ ontvangen.

C TOETSING AANVRAAG ONTHEFFING SOORTEN

C1 Inhoudelijke beoordeling

Onze Omgevingsverordening geeft voor uw handeling en betrokken soorten geen vrijstelling. We betrekken wel het kennisdocument van de ruige dwergvleermuis bij onze toetsing.

¹⁴ Art. 3.1, tweede lid Wnb

¹⁵ Art. 3.1, vierde lid Wnb

¹⁶ Art. 3.5, tweede lid Wnb

¹⁷ Art. 3.5, vierde lid Wnb

¹⁸ EDO-kenmerk 2020/0327988

C1.1 Onderzoeksmethode en resultaten onderzoek

Middels bureau- en veldonderzoek is onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van beschermde soorten. In het rapport 'Activiteitenplan sloop woningen Sint Jansklooster'¹⁹ wordt beschreven hoe dit onderzoek is uitgevoerd. Op hoofdlijnen komt dit neer op:

- Een quickscan met een veldbezoek op 8 april 2002.
- Aanvullend veldonderzoek naar huismus, gierzwaluw, huiszwaluw en vleermuizen. Voor het onderzoek naar huismus en gierzwaluw is gewerkt volgens de werkwijzen uit de kennisdocumenten. Tijdens deze onderzoeken zijn ook nesten van huiszwaluwen geïnventariseerd. Daarnaast is de gehele bebouwde kom van Sint Jansklooster onderzocht op aanwezigheid van huiszwaluwnesten. Het onderzoek naar vleermuizen heeft plaatsgevonden volgens het Vleermuisprotocol 2017.

Bij het onderzoek zijn aan de te slopen woningen 93 nestplaatsen van huiszwaluw aangetroffen. In de bebouwde kom zijn verder nog 32 gehele nesten en 23 restanten. In het projectgebied zijn 11 paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis aangetroffen. Dergelijke verblijven kunnen ook (zachte) winters worden gebruikt. De verblijfplaatsen zijn aanwezig in ruimtes tussen het dakoverstek en de gevel. In bijlage 3 zijn de locaties van de verblijfplaatsen aangegeven.

C1.2 Effectbeoordeling, mitigatie en staat van instandhouding

Door de werkzaamheden gaan de volgende verblijfplaatsen verloren:

- 93 nestplaatsen van de huiszwaluw;
- 11 paarverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis.

De voorgestelde mitigerende maatregelen, zoals beschreven in de bijlage bij de aanvraag²⁰, zijn voldoende. Ze komen overeen met bestaande methoden zoals beschreven in het kennisdocument van de ruige dwergvleermuis, of worden door ons als geschikt beoordeeld voor de huiszwaluw. Met deze maatregelen worden negatieve effecten op de huiszwaluw en ruige dwergvleermuis zoveel mogelijk geminimaliseerd. In de voorschriften (bijlage 1) zijn de voorgestelde maatregelen vastgelegd. In hoofdlijnen komen deze neer op:

Huiszwaluw

- Bij de uitvoering van de sloopwerkzaamheden / ongeschikt maken wordt rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de huiszwaluw. De kwetsbare voortplantingsperiode van de huiszwaluw loopt van 15 april tot en met 15 oktober. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze kwetsbare perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode wordt beoordeeld door een ecologisch deskundige op het gebied van de huiszwaluw.
- De bebouwing wordt tussen 15 oktober en 15 april ongeschikt gemaakt voor de huiszwaluw door de ruimten onder de dakoverstekken ontoegankelijk te maken (netten, maaswijdte 2 cm) of door de dakoverstekken te verwijderen. Daarbij moet zorggedragen worden dat andere soorten (zoals vleermuizen) niet worden verstoord.
- Om het verlies van de huiszwaluwnesten op te vangen worden voor aanvang van het broedseizoen van 2021 vier permanente huiszwaluwtilen geplaatst met plaats voor 45 nestplaatsen per til. Twee tilen worden in de directe omgeving van het projectgebied (<100 meter) gerealiseerd. Het aanbieden van modderpoeltjes lijkt niet noodzakelijk omdat de huidige aanwezige nesten ook met modder gebouwd zijn en dit in de omgeving voldoende aanwezig is. De andere twee tilen worden op een geschikte locatie in Sint Jansklooster geplaatst, dichtbij foerageergebied en nabij poelen waar huiszwaluwen modder kunnen verzamelen voor hun nestbouw. De exacte locaties worden nader bepaald in overleg met de gemeente, Wetland Wonen en de ecologisch deskundige.

¹⁹ Hoofdstuk 3 en 4 pagina 7 tot en met 10

²⁰ Hoofdstuk 5, pagina 15 tot en met 17

- De huiszwaluwtilen hebben zes kanten met ieder twee niveaus onder een overstek. De til is gemaakt van ruw materiaal waaraan zelfgebouwde nesten goed hechten. Aan de til worden enkele kunstnesten geplaatst om huiszwaluw te lokken. De huiszwaluwtilen zijn circa 2,34 meter breed en worden geplaatst op palen van circa 6 meter hoog, volgens de uitgangspunten voor huiszwaluwtilen zoals beschreven door Vogelbescherming Nederland.
- Het ontwerp van de vervangende woningen is nog niet bekend. Of de woningen in de toekomst weer opnieuw geschikt kunnen worden hangt af van de eisen die de welstandscommissie stelt aan binnenstedelijke nieuwbouw en de mogelijkheden van het ontwerp binnen het vigerende bestemmingsplan. Op dit moment is het spoedig slopen van de woningen van belang in verband met mogelijk vandalisme. Wetland wonen heeft aangegeven zich in te zetten de vervangende woningen natuurinclusief te bouwen, met aandacht voor huiszwaluw. Wij nemen daarom een voorschrift op dat vraagt om de plannen voor de vervangende woningen voor de realisatie te overleggen, met een toelichting welke afwegingen aan het ontwerp ten grondslag hebben gelegen in relatie tot vervangende verblijfplaatsen voor de huiszwaluw. Het plan behoeft onze goedkeuring.
- In een inventarisatie van de andere woningen van Sint Jansklooster zijn ook veel andere geschikte locaties gevonden, die niet allemaal bezet zijn. Ook worden locaties gevonden waar weringsmiddelen zijn getroffen. Deze locaties kunnen ook dienen als uitwijkingsmogelijkheid, maar het risico bestaat dat deze nesten verwijderd worden door derden als ze ongewenst zijn. Daarom wordt door de initiatiefnemer (in overleg met gemeente en provincie) een bewustwordingscampagne opgestart. In deze campagne wordt voorlichting gegeven en worden maatregelen (zoals poepplankjes en kunstnesten) gefaciliteerd.
- Om de functionaliteit en bezettingsgraad van de huiszwaluwtilen en de instandhouding van de huiszwaluwpopulatie in Sint Jansklooster te kunnen beoordelen, wordt het gebruik van de huiszwaluwtilen en alle overige woningen in Sint Jansklooster over een periode van zes jaar gemonitord. Hierbij wordt jaarlijks een verslag aangeboden aan bevoegd gezag voor 1 december van datzelfde jaar. Bij de monitoring wordt aangegeven in welke aantallen huiszwaluwen gebruik maken van huiszwaluwtilen en de woningen in Sint Jansklooster. De monitoring bestaat uit het tellen van de nesten in de periode 15 juli – 15 augustus, volgens de richtlijnen van SOVON. In verband met de noodzakelijke monitoring en rapportage, en de mogelijkheid dat naar aanleiding van de monitoring aanvullende maatregelen nodig kunnen zijn wordt de geldigheidsduur van de ontheffing verlengd tot 31 december 2028.

Volgens Sovon is de staat van instandhouding van de huiszwaluw matig ongunstig. De populatiestand is nog gunstig, maar verspreiding en leefgebied staat onder druk. Hierdoor is de huiszwaluw ook als gevoelig opgenomen op de rode lijst. De te slopen panden herbergen ongeveer 75% van de populatie aan huiszwaluw in Sint Jansklooster. De dichtheid van nesten onder de dakranden is uitzonderlijk hoog te noemen. Tegelijk zijn de woningen zodanig verouderd dat deze niet meer te handhaven zijn. Er is geen kennisdocument opgesteld voor deze soort, er is relatief weinig ervaring met mitigerende maatregelen. In Sint Jansklooster zijn veel geschikte nestplaatsen aanwezig, maar die zijn niet allemaal bezet. Gezien de weerstand die nesten van huiszwaluw bij mensen kunnen oproepen, is de kans aanwezig dat bewoners weringsmaatregelen nemen of nesten verwijderen. Door de initiatiefnemer wordt daarom een bewustwordingscampagne opgezet, ondersteund door fysieke maatregelen zoals poepplankjes en kunstnesten. Ook in de nieuwe woningen komen (onder voorbehoud van bestemmingsplan en welstandscommissie) mogelijkheden voor huiszwaluw terug. Door ook voldoende ruimte voor verblijfplaatsen in de tillen aan te bieden (factor 2 ten opzichte van de verblijfplaatsen die verdwijnen) in de buurt van andere nestlocaties en in de buurt van geschikt foerageergebied wordt verwacht dat de lokale staat van instandhouding gewaarborgd blijft. Het fysieke aanbod aan mogelijke verblijfplaatsen in Sint Jansklooster is niet beperkend, maar de mogelijkheid dat nesten duurzaam aanwezig kunnen blijven. De tillen zullen in de loop van de tijd steeds meer bezet raken en kunnen met zekerheid aanwezig blijven. Om dit proces te bewaken wordt gedurende langere tijd gemonitord, waarbij er de mogelijkheid is om in te grijpen, bijvoorbeeld door het verplaatsen of bijplaatsen van tillen of door dakaanpassingen waarbij wel onder overstekken gebroed kan worden.

Ruige dwergvleermuis

- Bij de uitvoering van de sloopwerkzaamheden en het ongeschikt maken wordt rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de ruige dwergvleermuis. De kwetsbare perioden voor de ruige dwergvleermuis wordt gevormd door de overwinteringsperiode van 1 november tot 1 april. Afhankelijk van het seizoen en de weersomstandigheden kunnen deze kwetsbare perioden langer dan wel korter zijn. De geschiktheid van de periode wordt beoordeeld door een ecologisch deskundige op het gebied van de ruige dwergvleermuis.
- De bebouwing wordt tussen 1 april en 15 april ongeschikt gemaakt voor vleermuizen. Dit wordt gedaan door gebruik te maken van exclusion flaps (en de overige openingen dicht te maken met rugvulling). Na het ongeschikt maken wordt minimaal 3 nachten met voor vleermuizen geschikte vliegomstandigheden (meer dan 10 graden, weinig wind, maximaal motregen) gewacht voordat wordt begonnen met de sloop.
- In aanvulling op bovenstaande schrijven wij voor dat na het ongeschikt maken en voorafgaand aan de sloop een controle met een batdetector moet worden uitgevoerd om te controleren of ruige dwergvleermuizen daadwerkelijk de panden hebben verlaten. Als dat niet zo is, zijn aanvullende maatregelen noodzakelijk. Deze procedure moet worden herhaald tot nadat de vleermuizen de panden hebben verlaten.
- In de directe omgeving (<200 meter) van de huidige vleermuisverblijfplaatsen worden 22 tijdelijke vervangende verblijfplaatsen voor ruige dwergvleermuis gerealiseerd in de vorm van opbouwkasten (Vivara, model Beaumaris Maxi of vergelijkbaar) opgehangen. Bij de plaatsing van de kasten wordt gehandeld volgens de uitgangspunten voor plaatsing zoals weergegeven in het kennisdocument ruige dwergvleermuis (pagina 23-24). Deze kasten worden zo snel mogelijk gerealiseerd maar uiterlijk voor 1 april 2021 (1 maand voorafgaand aan de sloop).
- In de te realiseren nieuwbouw worden tenminste 22 permanente verblijfplaatsen voor ruige dwergvleermuis aangebracht. In de aanvraag wordt genoemd dat hiervoor inbouwkasten worden ingezet. Vanwege de meer uitgebreide mogelijkheden die het toegankelijk maken van de spouw biedt als verblijfplaatsen voor ruige dwergvleermuis, geven wij de voorkeur aan een toegankelijke spouw boven (enkelvoudige) inbouwkasten. Wij verzoeken de aanvrager dan ook nog te bekijken of dat nog in de plannen voor de nieuwbouw kan worden geïntegreerd. Wij nemen daarom een voorschrift op dat vraagt om een uitgewerkt plan voor de wijze waarop in de nieuwbouw verblijfplaatsen worden gerealiseerd voor de ruige dwergvleermuis. Het plan behoeft onze goedkeuring.

De landelijke staat van instandhouding van ruige dwergvleermuis is recent beoordeeld als 'matig ongunstig'. Ruige dwergvleermuis is een wijdverspreide en een algemene vleermuissoort in Nederland. De aantallen in het najaar worden geschat op 50.000 tot 100.000 dieren. Dat de staat van instandhouding als onbekend wordt beoordeeld heeft waarschijnlijk te maken met de druk waaronder verblijfplaatsen staan. Door de genomen maatregelen komt de functionaliteit van de leefomgeving van de ruige dwergvleermuis niet in het geding. Afbreuk aan de gunstige instandhouding is niet aan de orde omdat te allen tijde ruim voldoende verblijfplaatsen aanwezig zijn.

C1.3 Beschrijving noodzaak ontheffing

De voorgenomen werkzaamheden ten behoeve van de sloop van de woningen leiden tot het vernietigen van nesten en verblijfplaatsen van de huiswaluw en de ruige dwergvleermuis. Dit is een overtreding van de verbodsartikelen genoemd in artikel 3.1 lid 2 en artikel 3.5 lid 4 uit de Wnb. Voor de overtreding van deze verboden heeft u een ontheffing nodig.

U heeft ook ontheffing aangevraagd van het verbod om de huiswaluw en de ruige dwergvleermuis opzettelijk te (ver)storen. Bij de uitvoering van de werkzaamheden neemt u mitigerende maatregelen, zo wordt bij het ongeschikt maken van de verblijfplaatsen rekening gehouden met de kwetsbare perioden van de betreffende soorten. Daarom is geen sprake van het opzettelijk (ver)storen van de huiswaluw en de ruige dwergvleermuis (artikel 3.1, lid 4 en artikel 3.5 lid 5 uit de Wnb). Ontheffing van dit verbod is niet noodzakelijk.

C1.4 Geen andere bevredigende oplossing / alternatievenafweging

Wij zijn van oordeel dat afdoende is overwogen of er een andere bevredigende oplossing is. Het uitvoeren van de sloop is locatie gebonden en kan niet op een andere plek of andere wijze worden uitgevoerd. De woningen staan al geruime tijd leeg en spoedige sloop is noodzakelijk, een fasering zou een onwenselijke situatie met veel mogelijkheden tot vandalisme langdurig in stand houden. Om deze woningen toekomstbestendig in te richten is geen optie, aangezien alternatieve inrichtingsmaatregelen zeer kostenverhogend werken en bovendien geen meerwaarde hebben voor de aanwezige soorten. Voor de huiszwaluw en ruige dwergvleermuis worden de nodige voorzorgsmaatregelen en planningsmaatregelen genomen om schade tijdens de uitvoering van de werkzaamheden tot een minimum te beperken.

C1.5 Wettelijk belang van het project

De voorgenomen activiteiten zijn volgens de aanvraag nodig in het belang van de volksgezondheid of de openbare veiligheid, en/of in het belang van de volksgezondheid, de openbare veiligheid of andere dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten.

Wij zijn van oordeel dat het wettelijk belang, zoals weergegeven in de aanvraag, voldoende is aangetoond.

De te slopen bebouwing is verouderd, niet goed geïsoleerd en in slechte staat. Hierdoor ontstaan er problemen met vocht en tocht in de woningen. Volgens het RIVM worden klachten over het binnenmilieu vooral toegewezen aan schimmels, asbest, vocht, plaagdieren en gebrekkige ventilatie. Daarnaast is volgens de asbestrapportage op verschillende plaatsen asbest aanwezig in de panden. Door leegstand van de bebouwing bestaat een verhoogd risico op vandalisme en brandstichting. Een asbestbrand heeft verstrekkende gevolgen voor de omgeving. Door gecontroleerde sloop van de bebouwing nemen gezondheidsrisico's af.

C1.6 Toetsing aan overige vereisten

Op basis van de Wnb²¹ houden wij bij onze besluiten rekening met de vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied. Ook nemen we regionale en lokale bijzonderheden mee in de overweging. Wij zien geen aanleiding om aan de gevraagde ontheffing extra voorschriften te verbinden op basis van artikel 1.10, derde lid Wnb.

C1.7 Zorgplicht blijft altijd gelden

Ongeacht wat in het besluit is weergegeven geldt altijd de zorgplicht, zoals deze is weergegeven in de Wnb²². De zorgplicht geldt voor alle in het wild levende dieren, planten en hun directe leefomgeving. U geeft aan dat om te voorkomen dat andere soorten broedvogels gestoord worden, voorafgaand aan de werkzaamheden een broedvogelcheck wordt uitgevoerd.

D Slotconclusie

De ontheffing van de verbodsbepalingen om nesten of rustplaatsen van de huiszwaluw opzettelijk te vernielen of te beschadigen of nesten weg te nemen²³ voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van de ruige dwergvleermuis te beschadigen of te vernielen²⁴, kan op basis van de wettelijke en beleidsmatige regels worden verleend. De gunstige staat van instandhouding van de betrokken soorten worden niet aangetast. Wij zijn van oordeel dat voor het doel van het project geen andere bevredigende oplossing is waarbij minder negatieve effecten op de beschermde soort optreden. Daarnaast zijn wij van oordeel dat er een wettelijke belang is om de negatieve effecten op de betrokken soort te rechtvaardigen. We verbinden wel voorschriften aan de ontheffing.

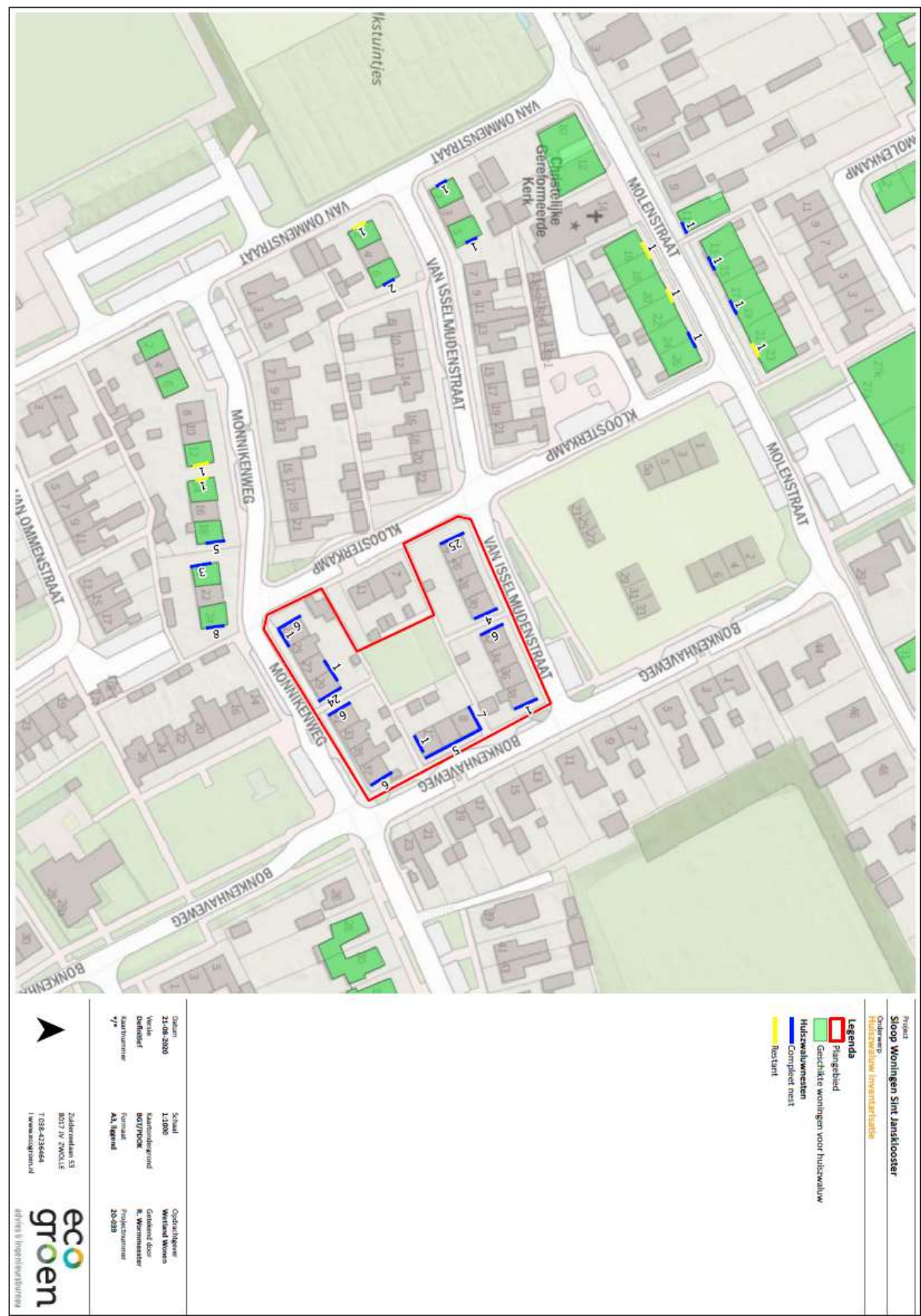
²¹ Art. 1.10, derde lid Wnb

²² Art. 1.11, eerste en tweede lid Wnb

²³ Art. 3.1, tweede lid Wnb

²⁴ Art. 3.5, vierde lid Wnb

Bijlage 3 Locaties verblijfplaatsen huiszwaluw en ruige dwergvleermuis

Bijlage 4. Ontwerp en mogelijke locaties vervangende verblijfplaatsen huiszwaluw

